

migrén

EGY BŰNTUDAT TÖRTÉNETE

A díszletmunkás szerint a Rotschild sugárúti moziban, ahova sok diplomata jár, mert ott műsorra tűzik a legújabb külföldi filmeket is, a szombat kivételével naponként lejátsszák azokat a felvételeket, amelyek Eichmann tárgyalásán készültek, és amelyeket az amerikaiak azért rögzítenek, hogy a szalagokat még aznap éjjel, de legkésőbb másnap hajnalban repülőre tegyék. Az Egyesült Államokban ugyanis, az ottani nagyvárosok mintáját követve pedig hamarosan Londonban, Hamburgban, sőt Kelet-Berlinben is, egyre több televíziónéző várja, hogy az évszázad perének legújabb epizódjait, akár egy izgalmas szappanopera folytatásait, megtekinthesse.

Kár, hogy izraeli tévé még nincsen, fanyalog a férfi. Az ország néhány kávézójában ugyan akad már egy-egy televíziókészülék, de azokon csak egyiptomi meg libanoni adásokat fogni, az arabok pedig nem számolnak be egy zsidógyilkos akasztásáról, ezt az örömet a megszállóknak azért nem szerzik meg.

Honnan tudod, hogy felakasztják, pillant fel a segédszínész a tízóraiájából, de aztán maga is belátja, hogy ez rossz kérdés, ezért inkább azt kérdezi a kollégától, hogy volt-e már a Rotschild sugárúti moziban.

Abban épp nem, a Mígdalorban viszont gyakran, és ott a nagyfilm előtt olyan híradó megy, amelyikben mindig van összefoglaló a perről. Az ügyészünk jól beolvasott ennek a másik Adolfnak, látniuk kellett volna a savanyú pofáját, azt a félrebiggyedt száját. Dehát így is kell az ilyenekkel bánni, mondja, és hogy a szavainak nagyobb súlyt adjon, ökölbe szorítja a kezét.

Én még a rádióban se hallgatom ezt a cirkuszt, von vállat a segédszínész, de a fiatal kollega nem hisz neki, és ami azt illeti, nem hisz Spielmann sem. Rivka büféjében egész nap szól a rádió, és a segédszínész mostanában a szokásosnál is több időt tölt itt, igaz, ezzel így van a színház többi alkalmazottja is, az etióp zenészeken kívül szinte mindenki, akár odaát született, akár ideát, még a díszletmunkás is, akinek már a nagyapja is szabre volt. Pedig a Kol Jiszráel csak az első két tárgyalási napot közvetíti élőben, a többi közvetítésről az Öreg esetileg és végső soron személyesen dönt. Azért évekkel később majd úgy emlékszik az országban mindenki, hogy az Alefen tizenhárom hónapon át reggeltől-estig élőben követte a per fejleményeit, pedig a legtöbb napon be kellett érnie egy félórás összefoglalóval.

Cví Spielmann a következő reggelen azt mondja a feleségének, hogy aznap sokáig bent kell maradnia, ne várja haza, legalábbis ne meleg vacsorával. Nitza pillantása a rádiókészülékre siklik, amely elé a férje esténként olyan megbízható áhítattal szokott odaülni, hogy a *Joman Hámispat* című műsor perről készült összefoglalóit meghallgassa. Kis híján mond is valamit, de végül csak bólint, és csomagol neki még egy szendvicset.

A sderót Rotschildon lévő mozi közönsége két részből áll. Ez persze Spielmann-nak csak a filmhíradó végén válik nyilvánvalóvá, amikor többedmagával együtt elhagyja a nézőteret. Az esti nagyjátékfilm a *Navarone ágyú* című háborús film lenne, a filmgyári háborúra pedig Spielmann nem kíváncsi, és láthatóan nem kíváncsiak rá mások sem. Társait majd a foyer túlsordult fényű lámpáinál veszi szemügyre. Zömében odaát születhettek, akárcsak ő. Az elkapott szófoszlányokból az is kiderül, hogy a díszletmunkások vezetője nem tévedett, esténként csakugyan levetítik itt a per előző napi felvételeit, időnként azonban, ahogyan ma is, porszem kerül a gépezetbe, mert a fölös kópia nem készül el vagy helyrehozhatatlanul megsérül, ezeken az estéken pedig a Rotschild sugárúti moziba nem jut másolat. Ilyenkor csak egy-egy filmhíradó-részletnyit mutatnak a perből itt is, aztán a nagyfilm következik, ami Spielmann ma nem érdekli.

A fiatalokat viszont a filmhíradó nem érdekli. Végig zörgik, köhögik és sugdolózzák az egészet, még az algíri puccskísérlet leverése alatt sem csitulnak el, pedig Spielmann szerint az majdnem olyan izgalmas, mint egy játékfilm. A perről szóló, legfeljebb háromperces riport kezdetén is hangoskodnak, csak akkor lesz csönd a nézőtéren, és akkor is csak egyetlen, kitartott pillanat erejéig, amikor a vásznon egy harminc év körüli férfi kiabálni kezd az üvegkalickában ülő vádlott felé, pontosabban: a bekiabálót ekkor még nem látni, csak a döbbenet és kíváncsian, mégis inkább döbbenet hátra forduló ügyész, a tanú meg a két írnok elnyúlt arcát, aztán egy snittel később magát a rendzavarót is, akkor már rendőrök veszik körbe, és próbálják kituszkolni a teremből, a férfi ugyanis ellenáll, de inkább a saját testével küzd, mint aki részeg vagy magas láztól szenved, félig-meddig önkívületben kiabál, véreb, véreb, a kiabálást egyetlen percre sem hagyja abba, a tárgyalóterem lengőajtáján kívülről is hallatszik a hangja, szaggatottan és távolodón, véreb, vére, vér.

A Rotschild sugárúti mozi közönsége, a fiatalok és a szabrék is, erre a néhány pillanatra elhallgatnak, talán mert tudják, hogy a férfi a vásznon, akihez hasonló egyébként most is ül a soraikban szép számmal, nem részeg, és nem is lázálmok gyötrik, hanem valami egészen más, de hogy micsoda, az a számukra ma sem derül ki egyértelműen, mert amint a kamera ismét a főügyész és a tanú párbeszédét mutatja, kezdődik újra a zörgés, a köhögés és a sugdolózás.

A híradó és a film között Spielmann tehát kioldalaz a helyéről, bocsánat, hajtogatja alázatosan. Bocsánat, bocsánat, hajtogatják mások is a széksorok között, a maradéktól mégis rosszmájú megjegyzéseket kapnak, a nagyfilm ugyanis átmenet nélkül, azonnal elkezdődik, a vásznat pedig eltakarják a kivonulók görbe árnyai.

Odahaza Nitza mégis csak meleg vacsorával várja. Cví örül neki, mert a napközben bekapott két szendvicstől igazán nem lakott jól. A vacsora főzelék, hosszú, paprikás lére eresztve, majdnem leverszerűen, ahogy az anyja is készítette otthon. Olyan jól esik neki, hogy egy pillanatra sírhatnékja támad, de persze leküzdí. Miközben a főzeléket kanalazza, Nitza a háta mögé lép, és masszírozni kezdi a tarkóját meg a nyakszirtjét, pedig Cví nem mondta, hogy a fáj a feje, noha csakugyan fáj.

Jeruzsálemben voltál?, kérdezi halkán az asszony.

Jeruzsálemben? Már miért lettem volna ott?

A per miatt. Azt gondoltam, oda mehettél. Ilyentájt szokott megjönni onnan az utolsó busz.

Nem ott voltam.

De nem is a színházban.

Cví Spielmann arcán fáradt mosoly terül szét, a csuklójánál fogva közelebb húzza a feleségét. Moziban voltam,

sóhajtja, aztán töviről-hegyire elmesél mindent. Nitza figyelmesen hallgatja, a szeméből bánatos melegség árad. Amikor Cví végez a beszámolóval, az asszony feláll, füle mögé igazít egy hajtincset, és bólint.

Legközelebb veled megyek.

Csakugyan jönni akarsz?

Vihetnénk a gyerekeket is. Nem volna baj, ha ezt ők is látnák.

Lehet. Kár, hogy még nincs izraeli tévé, mondja Cví.

Kár, válaszolja Nitza.

A következő héten Spielmann mégis egyedül megy el a moziba. Maga sem tudja, hogy miért hazudik újra a feleségének. Az előző tárgyalási nap felvételeiről készült másolatok most rendben megérkeznek az európai és az amerikai megrendelőkhöz, jut tehát egy kópia a Rotschild sugárúti moziba is. A tanúk emelvényén ezúttal Jichák Zuckerman áll.

Úgy lesz tehát, gondolja Spielmann, ahogyan Eszter, a hatos iroda gyakornoka mesélte: a szakértők, a különféle orvosok, köztisztviselők és zsidótanácsi elöljárók után a per koronatanúi azok lesznek, akik nem hagyták magukat. Az előző héten már hallotta a rádióban néhány lengyel ellenálló tanúvallomását, most pedig itt áll előtte teljes életnagyságban, sőt annál is hatalmasabban, Jichák Zuckerman, a gettóharcos kibuc megalapítója, a zsidó hős!

Pavek, hallatszik innen is, onnan is, Pavek. Ez volt Zuckerman mozgalmi neve, súgják Spielmann fülébe a szomszédjai. Rájuk néz, talán egykori harcostársak lehetnek vagy inkább csak távoli tisztelők, a filmvászonról rájuk csorgó fényben ugyanis látni, hogy a tekintetükben nemcsak rajongás van, hanem cseppnyi önutálat is, vagy ha az nem, hát önsajnálát, savanyú leltározása a külső körülményeknek, amelyek egykor egy törékeny pillanatban kicsinységre és gyávaságra kárhoztatták őket.

Jó, hogy a családom nincs itt, nyilall Spielmann koponyájába a felismerés. Hiszen nemem nem is lehetne családom. Halottnak kellene lennem, mert aki nem állt ellen, az nem lehet ártatlan, aki pedig ellenállás nélkül élte túl, az bizonyosan bűnös.

Akkor pedig már tisztességesebb halottnak lenni.

Ezt követően egy darabig nem megy moziba, de a pert azért továbbra is nyomon követi. Esténként, pontban negyed nyolckor visszaül a család új rádiója elé, ott hallgatja a tanúk emelvényére lépő ellenállók, szabotőrök, partizánok és gettóharcosok tanúvallomásait.

A per miatt egyszer még dulakodásra is sor kerül a színházban.

A díszletmunkások vezetője szólalkozik össze valakivel a kantinban, ezúttal azonban nem a segédszínésszel, noha az incidensnél persze ő is jelen van. Egy újságíró a színház új bemutatójáról, a *Stuart Máriáról* készít riportot, az őt kísérő fotós pedig, akiről már a kiejtése alapján tudni lehet, hogy német, váratlan szenvedéllyel kel ki az egyik tanú ellen. A díszletmunkás ugyanis olyan dölyfös rajongással magasztalja Abba Kovnert, hogy a körülállókból szinte kikényszeríti az ellentétes véleményt. Spielmann azért megbízhatóan hallgat most is, és a segédszínész is csak annyit vet közbe unottan, hogy ami Abba Kovnert nagy

költővé teszi (ha ugyan nagy költő, mert ő verseket bizony nem olvas), ugyanaz avatja közveszélyes bolonddá Abba Kovnert, a partizánt, az izraeli fiatalság pedig igazán találhatna magának jobb példaképet is, mint az a vilnai vátesz.

A díszletmunkás erre csak horkant egyet, aztán gőgösen kifejti, hogy Abba Kovner volt az egyetlen, vagy ha nem az egyetlen, akkor egyike a keveseknek és bizonyosan a legelsőeknek, aki figyelmeztette a népet, hogy ne hagyja magát birka módjára a vágóhídra vezetni. Ő bezzeg védekezett, sőt támadott is!

Ő bezzeg, bólint a fotóriporter, aztán emelkedő hangsúllyal megismétli, ő bezzeg, ő bezzeg! És a tömeggyilkosságra miképpen gyógyszer egy másik tömeggyilkosság, nem mondaná meg a tisztelt úr, kérdezi idegesen, pedig az újságíró, egy csapzott külsejű és talán másnapos, vörös szőrű férfi, egyre csak huzigálja az ingujját.

Fogat fogért, jelenti ki a díszletmunkás somolyogva.

Na, gratulálok, ettől vagytok ti mind vakok és fogatlanok, morogja a segédszínész, de azért nem izgatja fel magát. A fotóriporter azonban már nem tudja visszafogni az indulatait.

Megmérgezni a kutakat? Egész városok ivóvízkészleteit, az neked önvédelem? Nők vizét? Gyerekek vizét? A civilek vizét?!

Háborúban nincsenek civilek, feleli a díszletmunkás. Csak katonák.

Katonák a nénikédet, legyint a fotóriporter. Az mond ilyeneket, aki életében nem harcolt még soha.

A díszletmunkás egy darabig némán dadog, mire hang jönne ki a száján, Rivka, a büfésnő közbeszól.

Kutakat, miféle kutakat?, kérdezi őszinte érdeklődéssel.

Az ivóvizet! Ezek az őrültekek hatmillió embert akartak megmérgezni, cserében a másik hatért. Bosszúból! Mintha az feltámaszthatna bárkit is. És ennek még ezek a hősök, a híres bosszúállók...!

Mit fájtna volna az neked?

Azok a mi városaink is voltak, a mi vizünk, te hülye!

Döntsd már el, kivel vagy, szarházi, kiáltja remegve a díszletmunkás.

A vízzel, ha tudni akarod, az ivóvízzel! A víz az élet, én az élettel vagyok, nem fér bele abba a hülye fejedbe, sziszegi a fotóriporter, és tesz is egy lépést a díszletmunkás fele, de végül meggondolja magát, és visszaül a kávéjához. Ekkor azonban már késő, mert a díszletmunkás odaugrik hozzá, és a vállánál fogva nagyot lök rajta. A német erre nem számít, nekiesik a segédszínésznek, mindkettejük kávéja kiömlik, barnászörös sebet ejt a falon. Rivka felsikolt, festett haja mereven reszket a feje körül.

A fotóriporter feltápaszkodik, ütni, aztán mivel a karjával nem ér célba, rúgni próbál egyet a díszletmunkás felé, a segédszínész és a másnapos újságíró azonban ügyesen választja szét őket, így a rúgás csak a munkásnadrág szarát lebbenti meg. A díszletmunkásnak ennyi is elég, fújtatva tolja félre maga elől a segédszínészt, megindul a fotós felé, liheg és átkozódik; Rivka egyszerre kéjes és riadt tekintetén látszik, hogy a jelenet jóval többet ígér egy szokványos színházi botránynál. Cví Spielmann azonban, mindenkit meglepve rájuk kiált, fiúk, így mondja, *fiúk*, most már elég legyen. Hogy végül ez hat-e, vagy az, hogy a színház ünnepelt színésznője is belép a kantinba, nem tudni. Mindenesetre Orna Porát színrelépését követően a jelenetnek hamarosan vége szakad, és minden szereplő távozni készül. A segédszínész a díszletmunkás után szól.

Hé, tartozol nekem egy kávéval!

Spielmann persze tudja, hogy Stern úr mindezt csak azért mondja, hogy a szabre véletlenül se a fotó-

riporterrel együtt lépjen ki a szűk lépcsőházba, amely a művészbemutató felé vezet. A díszletmunkás tényleg megtorpan, aztán vicsorgó arccal válaszol a segédszínésznek.

Ha itt valaki tartozik valakinek, az nem én vagyok, tata, hanem maguk!

Nitza legközelebb már nem hagyja magát. Aznap, amikor a férje gyanús, reggeli babrálásából megsejti, hogy Cvi ismét a Rotschild sugárúti moziba készül, munka után megvárja a Kámerinál. A művészbemutató előtt ácsorog, ugyanazoknak a szikomorfáknak az árnyékában, ahonnan annak idején a Salamon ikrekkel való beszélgetését is kileste. A fák alaposan megnöttek, állapítja meg az asszony. Cvi Spielmann most nem lepődik meg, hogy a feleségét a munkahelye előtt találja. Megcsókolják és megölelik egymást, de szólni egyikük sem szól. Kézen fogva és némán indulnak a belváros túlsó vége felé.

A Rotschild sugárúti mozi nézőterére, noha tudniuk kell, hogy a nagyfilm csupán egy óra múlva kezdődik, sok fiatal is beült, amit Spielmann rosszkedvű csodálkozással konstata. A termet ismét a zörgés, a köhögés és a sugdolózás hangjai töltik meg.

Cvi Spielmann idegesen pillantgat hátra, a mozigépész lőrészterű ablaka felé, mintha a nyílás mögötti motozásból, aztán a nézőtér sötétjébe döfő fénypázmából kiolvashatná, vajon ki tudta rosszul: a fiatalok vagy ő, és ma este nemcsak egy rövid világhíradót, hanem a tegnapi tárgyalásról készült teljes tudósítást levetítik...

Ő tudta jól, állapítja meg, amint a Capital Cities Broadcasting Corporation ismerős feliratát meglátja, ez azonban most nem megnyugvással tölti el, hanem szorongással. A feleségére gondol, a reakciókra, amelyeket majd el kell viselnie.

A véletlenek összjátéka csupán, hogy annak a május huszonötödiki tárgyalási napnak a felvételein, amelyet a sderót Rotschild mozijában ezen az estén levetítenek, csupa magyar tanú szerepel. Az első, Pinkász Freudiger, aki Budapesten még Fülöpként látta meg a napvilágot, és a Zsidótanács képviselőjeként ismerte meg a vádlottat és annak munkatársait. A tekintélyes külsejű úr úgy fest, akár egy rabbi a régi világból, és csakugyan, a Nitza mögött ülő asszony, akiről kiderül, hogy ugyancsak magyar, azt súgja a barátnéjának, hogy Freudiger egy híres óbudai rabbi fia, és ugyanolyan szép ember, mint az apja volt.

A tanú, aki valóságban nem egy rabbi, hanem egy textilgyáros fia, el-elcsukló hangon beszél a jegyzőkönyvről, amelyet két szlovák szökevény csempészett ki a táborból, és amelyből a Tanács vezetői idejekorán megtudták, de továbbadni nem merték, hogy a keleti táborok nem munka-, hanem megsemmisítő táborok, így akiket odavitték, gondolja tovább immár Spielmann, azokat megölni vitték oda, nem pedig túlélni, és ha mégis visszajöttek, akkor hiba történt, hanyagság az egyik, vagy árulás a másik oldalon.

A tanú meghallgatásának kisebb incidens vet véget, a tárgyalás nézői közül valaki magyarul kezd kiabálni Freudigernek, a zűrzavarban azonban mindebből csak néhány szót lehet kivenni.

Lepaktáltál, eladtad, Nyíregyháza.

A következő tanút se Cvi, se Nitza nem ismeri, noha a földijük. Az ideát már Zeév Sapír névre hallgató, kissé riadt tekintetű és bizonytalan gesztikulációjú férfi munkácsi, egy néző szerint pedig sonderes volt Birkenauban. Spielmann ebben nem tud igazságot tenni, mindenesetre a Sonderkommando említésére néhány fiatal élesen kapja hátra a fejét, ám a tanú egy kérdésre válaszolva épp ek-

kor fejt ki, hogy ő mindösszesen két napig volt Auschwitzban, azután Jaworznóba vitték, úgyhogy a jól értesült mozilátogató valószínűleg téved, esetleg a tanú hazudik a fogsága helyszínéről, de azt meg ugyan miért tenné.

A szégyen miatt, gondolja Cví Spielmann.

A tanú különös mozdulatai láttán a tarkójában megrándul egy ér, aztán fájdalmasan lüktetni kezd. Zeév Sapír a háta mögött összefonja a karjait, a nyakát a vállai közé húzza, fejét kissé előre és oldalra ejti. Nem néz senkire, se a bíróra, se az ügyészre és főleg nem a vádlottra, tekintete valahová az állványra szerelt mikrofon mögé vagy alá szegeződik, talán egy széklábra, egyszóval a semmire. A hangja erőtlen, a válla meg-megrándul, a feje kissé inog, miközben beszél. Egy erőltetett menetről tesz vallomást, aztán vágás következik a filmhíradóban. Most már a megmeneküléséről kérdezi a bíró, a tanú azonban egészen másról beszél, gödörbe lótt emberekről. A bíró gyöngéden megkéri, hogy a kérdésre feleljen. Sapír akkor feladja addigi fegyelmezett testtartását, derekát kitolja, bal kezét a csípőjére teszi, de úgy, hogy lefeszített csuklóját nyomja az oldalának, mint a megpihenő fém munkások szokták, akik nem akarják, hogy olajos kezükkel összekoszolják a különben már amúgy is olajfoltos munkásruhájukat. Jobb kezével a tanúk emelvényét koszorúzó kis fakorlátra támaszkodik. Előre dől, a fejét lehajtja.

A kérdés, a tanú hogylétére irányuló, tapintatos kiegészítéssel újra elhangzik.

Sapír azonban nem felel, úgy marad, hajlottan, csípőre tett kézzel, némán. Nem sápad el, nem kapkod levegőért, csak nem válaszol. Mozdulatlanul bámul maga elé, a földre, az előbbi semmibe. Aztán megtántorodik egy kicsit, maga mögé pillant, van-e ott szék, amire leülhetne, de nincsen. Egy teremszolga kerít neki egyet, arra rogy le. Arcát a jobb kezébe temeti, könnyököl, majd a homlokára csúsztatja a tenyerét, mint egy borogatást. Felnéz. Az arca kifejezéstelen, mint aki nincs ott, nem reagál arra sem, hogy az előbbi teremszolga a kezébe nyom egy pohár vizet. Zeév Sapír gépiesen veszi el tőle, és gépiesen iszik bele. A tárgyalóterem közönsége elnémul. Érezni, még ha a kamera ezt nem is mutatja, hogy a Népcarnokban minden szem a tanúra szegeződik, akitől a bíró épp azt kérdezi, akarja-e máskor folytatni, Sapír azonban megrázza a fejét, úgy, ahogy egy sokat túrt asszony rázza meg, és kezdi el panaszkodni a fájdalmát, tulajdonképpen, állapítja meg Spielmann, a tanú egész fejmozgásában és arcjátékban van valami asszonyos, valami fájdalmasan és megbántottan asszonyi.

Ami azt illeti, mondja Sapír halkán, a kérdésekre éppen tudok válaszolni.

Öklére támasztja az arcát, mint a bánatukban italozó emberek a kocsmákban, a világ bármelyik kocsmájában, és akkor a bíró felteszi újra a kérdést. Sapír váratlanul felpatтан, kiegyenesíti a derekát és a felelő diákok kissé feszült pózába vágja magát, pedig a bíró mondja neki, hogy üljön vissza nyugodtan, de ő int a fejével, *nem*, aztán mondani kezdi, válaszol mindenre.

A csöndre, amely a Rotschild sugárúti mozi nézőterére borul, Spielmann csak most lesz figyelmes, pedig csönd volt a teremben addig is, talán csak az állaga lett másabb. Spielmann még körül is néz, hogy erről az észleletről megbizonyosodjék, és csakugyan: a nézőtérén sehol nem zörögnek, köhögnek vagy sugdolóznak az emberek, némán, és talán nem túlzás azt állítani, lélegzet-visszafojtva figyelik a tudósítást. Felesége szemében még egy könnycsepp is remeg, Cví jól látja a vászonról rásugárzó, ugrádozó fényben. Nitza megérzi, hogy nézik.

Menjünk, súgja a férjének.

Cví bólint, mindazonáltal gondterhelten pillant körbe. A terem közepén ülnek, a szék sor harmadánál: sok nézőnek kell bosszúságot okozniuk, ha innen most ki akarnak menni. A velük egy sorban ülők azonban nem bosszankodnak. Szótlanul húzzák fel a térdeiket, sőt van, aki a székéről is fölkel, hogy a távozókat szelíden kiengedje, és a mögöttük ülők közül sem pöröl velük senki.

Alig két hét múlva Cvi Spielmann Jeruzsálemben szólítja a munkája. Egy színházi produkció pénzügyi részleteiről kell megállapodnia, illetve a szóban már kialakított feltételeket írásba foglalnia. Jöhetne persze a jeruzsálemi kolléga is, Spielmann azonban sietve jelzi a direktorának, hogy a maga részéről szívesen utazik. Az igazság az, hogy alig várt erre az alkalomra. A Rotschild sugárúti moziban már a legelső vetítésen kitalálta, délutánként, a rádió előtt pedig tovább csiszolta a tervét, hogy valami kézreálló ürüggyel, amelyre inkább csak önmagának van szüksége, mint a környezetének, Jeruzsálemben utazik, és ott személyesen is tanúja lesz az „évszázad perének”, amelyet a gögös, eposzi jelző sem tudott elidegeníteni tőle.

Nitzának már egy héttel korábban beszámol a kiszállásról, és arról is, hogy ottléte alatt, „ha a hivatalos teendői engedik”, elmegy a Népcarnok nevű, vadonatúj színházépületbe, ahol a per tárgyalását tartják.

Az egyik korai busszal indul, amikor még a nap se kel föl. Kékesszürke zsongás üli meg az utasteret, hátul horkol, elől pedig imádkozik valaki. Spielmann a szemből jövő járművek ellenfényében jól látja a fekete kalap árnyjátékát.

A színházi ügynökség épületében tartott értekezlet nyolc órakor kezdődik, és tízre véget is ér. A szerződést hamar tető alá hozzák, Spielmann ugyanis már napokkal korábban előkészített mindent, a paksaméta fölött csak kezdet kell fogniuk. Tárgyalópartnerei, egy litván és egy görög kávézni hívják, sőt ebédelni is, ő azonban udvariasan nemet mond mindkét meghívásra, pedig már kezd megéhezni.

Még otthon felkészült abból, hogyan lehet eljutni a tárgyalás helyszínére. A buszmegállót könnyen megtalálja, és némi várakozás után a jármű is megérkezik, igaz, a menetrendtől tökéletesen függetlenül. Spielmann baljós jelnek találja, hogy a buszon már itt, a Népcarnoktól meglehetősen távolságban nagy a tömeg, a helyzet pedig tovább romlik a következő két megálló után. Ráadásul azok szavaiból, akik nem egyedül szállnak föl vagy nem olyan zárkóztak, mint Spielmann, ezért vadidegenekkel is könnyen szóba elegyednek, kiderül, hogy az utastársak is mind oda igyekeznek, ahova ő. A reményt, hogy a délelőtti ülésnapra még bejuthat, kénytelen már itt, háztömbökkel a célállomás előtt feladni.

A György király és a Ben Jehuda kereszteződésénél már akkora a tömeg, hogy a busz megfeneklik. A sofőr kinyitja az ajtót, hadd járjon egy kicsit a levegő, aki pedig akar, le szállhasson. Spielmann is úgy dönt, hogy gyalog megy tovább. Ez végül csak néhány lépést jelent, mert amint a Ben Jehuda kanyarulata után föltűnik a Népcarnok impozáns, szürkefehér tömbje, többen is megállítják, hé, kiáltják neki, mit tolkodik itten, álljon be szépen a sorba, mint akárki más.

Idáig kigyózik a sor, érti meg a helyzetet Spielmann.

Félreáll a járda mellé, nyújtózkodni kezd, hogy az utca fölé magasodva valamelyest el tudja különíteni magában a járókelők tömegétől azokat, akik a jegyárúsító bódéhoz várnak, a bejutásra tehát, akárcsak ő. Legalább százméteres a sor, itt-ott ráadásul hárman-négyen

ácsorognak egymás mellett, rendetlenül, jobbra is, balra is kilengve attól a képzeletbeli vonaltól, amely a bódé és Spielmann között húzódik. Az órájára néz: épp időben érkezhettek volna, hogy elcsípje a délelőtti ülészak utolsó óráit, mielőtt ebédszünetre és talán egy kis szunyókálásra vonulnak vissza a bírák, meg persze a vádlott, nemkülönben azok a szerencsések, akik a nézőtérre már reggel bejutottak, és várhatóan a délutáni ülészak idején sem szándékoznak átadni a helyüket másnak.

Az út túloldalán, egy foghíjtelken kis terecske képződött, a csenevész fák árnyékában egyszerű padok és faasztalok állnak; szálkás széleiken látszik, hogy sietve készültek. A hatóságok néhány katonai sátrat is felhúztak itt, az egyiket vörös Dávid-pajzs, az lehet az elsősegélynyújtó hely, gondolja Spielmann. Körben jónéhány lepény- és gyümölcsárus, svarmás és csemegés is tanyát vert, mert a sorbanállók, a céltalan báméskodók meg a tárgyalási szünetekben utcára tóduló nézők most hónapokig biztos ügyfélkört jelentenek a számukra.

Ez reménytelen, látja be. Éhsége fejjörcsésé válik, Spielmann körülnéz. Az egyik sötéten ásitózó árustól vesz két szezámmagos lepényt meg egy kis papírtasakban fűszersót, amivel majd megszórhathja. Ennyi a tízóram, és talán az ebédem is, gondolja váratlan könnyedséggel. Míg a lepényeket eszi, a foltos árnyékba húzódik, onnan méricskéli a sort, halad-e, hízik-e, hagy-e némi esélyt a számára ahhoz, hogy legalább a délutáni ülésre bejusson.

A Népcsnarnok előterében csődület támad. Fehérsisakos férfiak rontanak ki az egészségügyi sátorból, határozott léptekkel tartanak a bejárat felé. Meghalt, jajveszékelnék néhányan, meghalt, meghalt! Mások azonban, férfiak és nők vegyesen, letorkollják őket, de hogy halt meg, csak elájult, hát, nem látják, hogy csak elájult, minek keltik itt a feszültséget.

Ki lehet az, tűnődik Spielmann, aki nem halt meg, csak az eszméletét veszítette, de úgy fekszik a hordágyon, amit az út túloldaláról, az ételárusok mozgóstandjai mellől persze csak sejteni lehet, mert a hisztérikusan vagy épp józanul kiabáló járókelők csődülete szorosan körülveszi, mintha máris halott volna?

Ká-cetnyik az, az író.

Egy alacsony, vékonydongájú férfi meséli ezt, aki az imént vált ki a főbejárat körül fodrozódó tömegeből, és négyrét hajtott zsebkendőjével most az egyik gyümölcsárus standjánál törülgeti a homlokát.

Spielmann elcsodálkozik. Ká-cetnyik? Hiszen ő még soha nem mutatta meg magát. Az igazi nevét sem árulta el soha, minden könyvét álnéven jegyzi. Ezen a különös, a KZ láger foglyaira utaló néven...

Mi történt vele, kérdezi egy másik férfi, miközben elkap egy gránátalmát, amely a csoportosulás lökéshullámai miatt épp lehullani készül a gyümölcskupac tetejéről.

Elvágódott, meséli a férfi. Egyszer csak fölállt, lépett egyet oldalra, mintha a pulpitus mögül elő akart volna venni valamit, de nem vett elő semmit, csak eldőlt, mint akit tarkón löttek.

A hasonlat egy pillanatra elnémítja a körülállókat.

Mégis, miről volt szó éppen, kérdezi egy csontos arcú és föltűnően dohányzagú férfi. A többiek szaporán bólogatnak, és Spielmann szerint is ez az adekvát kérdés.

Tudják, milyenek a művészek, legyint a férfi. A hallgatósága azonban láthatóan nem tudja, mert továbbra is kérdő tekintettel bámulnak rá mindannyian. A hírhez türelmetlenül rántja meg a vállát.

Hát, összevissza beszélnek! Ezen se lehetett kiigazodni. A bíró a légerről kérdezett valamit, de egészen hétköznapi dolgokat, amikre igazán lehetne egyszerűen is válaszolni, hogy az így volt vagy úgy volt. Ez viszont ahelyett, hogy világos választ adott volna, va-

lami bolygóról kezdett el beszélni, ahol nem emberek laknak, hanem tudom is én, micso-dák. *Lények*, amiknek nincsen nevük, csak számuk, és ahol máshogy telik az idő is, mint itt, a Földön, mert éveknek tűnnek a másodpercek, vagy mit tudom én. Ja, és nincsenek szüleik, meg gyerekeik se! Se kutyájuk, se macskájuk. Senkijük, csak úgy vannak a világba', egyedül.

Egy borostásképzű, kortalan fickó megrázkódik, mintha fázna, pedig meleg van. Egy da-rabig nem szólal meg senki, furcsa csönd lesz, amelybe a főbejárat körüli zsvaj is úgy hal-latszík bele, mintha egészen távol lenne, esetleg egy másik dimenzióban, a rádióban vagy a filmvásznon.

Furcsán viselkedett az első pillanattól kezdve. Már, ahogy kinézett... A ruhája! Meg ami-lyen szavakat használt. A hangja, jaj, hallaniuk kellett volna a hangját. Furcsa volt az egész, na!

Furcsa, furcsa. Mégis hogyan furcsa?

Hát, a frászt hozta az emberre, úgy! Igen, igen, a frászt. Énnekem, megmondom őszin-tén, felállt tőle a hátamon a szőr. Különbem nemcsak nekem, hanem mindenkinek! Zavar-ban volt az egész terem, és nemcsak a nézők, nehogy azt higgyék: a bírók meg az ügyész is. Zavartan pislogtak egymásra, meg ránk is. De ránk aztán pisloghattak, mert nekünk fogalmunk se volt, hogy mi történik éppen, csak azt éreztük, hogy valami történik. Tudják, mint amikor, izé, angyal repül át a szobán.

A férfi most már kezd belemelegedni, mondaná tovább akár kérdés nélkül is, de a kö-vetkező pillanatban fémes jajgatású szirénájával a Népcsarnok elé érkezik egy mentőautó. A kocsi felhajtonál lefékez, kivágódnak az ajtajai, csakúgy döngenek. Aztán lábdobogást hallani, tompa, távoli utasításokat, a tömeg pedig, amely persze azonnal körbeveszi a ro-hamkocsit, koncentrikus körökben távolodni kezd tőle, de szét azért továbbra sem nyílik, élőlánccal fogja körbe azután is.

Fehér sisakok tűnnek fel a béméskodók feje fölött. Nyilván a hordágyat emelik be ép-pen, gondolják a gyümölcsárus körül ácsorgók, látni azonban továbbra sem látnak semmit, hiába pipiskednek, csak egy fekete kalapos, zsebkendőbe szipogó asszonyra nyílik rálátá-suk, aztán hamarosan eltűnik a szemük elől ő is. Az özvegy, gondolják mindannyian, köz-tük Spielmann is, aztán eszükbe jut, hogy az író még nem halt meg.

Tekintetükkel a mentőautót követve a béméskodók lassanként otthagyják a gyümölcs-árust meg a pillanatnyilag csalódott, mindent egybe véve mégiscsak elégedett hírhozót.

Gyurkovics Tamás: 1974-ben született, Győrben nevelkedett. Az ELTE bölcsészkarán, magyar és kommunikáció szakon végzett. Az egyetemen a *Sárkányfű* című folyóirat egyik alapítója volt. Alkalmazott szövegírásból él. Nős, két gyermek édesapja. A *Mengele bőröndje* című regényét a Kalligram adta ki 2017-ben. A *Migrén* (*Egy bűntudat története*) című regénye a tavaszi Könyvfesztiválon jelenik meg a kiadónál.

